

договору вимогам закону не повинна бути підставою його недійсності, якщо цим не порушуються права іншої сторони договору або публічні інтереси. Тому при розгляді справ про визнання недійсними договорів слід враховувати наступний правовий висновок Верховного суду України: «однією з обов'язкових умов визнання договору недійсним є порушення у зв'язку з його укладенням прав та охоронюваних законом інтересів позивача. Якщо за результатами розгляду справи факту такого порушення не встановлено, а позивач посилається на формальне порушення закону у суду немає правових підстав для задоволення позову [4].

Список використаних джерел

1. Красавчиков О.А. Гражданско-правовой договор: понятие, содержание и функции // Антология уральской цивилистики. 1925-1989: Сборник статей. – М.: «Статут», 2001.

2. Шахматов В.П. Виды несоответствия сделок требованиям норм права// Антология уральской цивилистики. 1925-1989: Сборник статей. – М.: «Статут», 2001. –С. 301-345.

3. Пункт 2.5 постанови пленуму Вищого господарського суду України від 29.05. 2013 р. № 11 «Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними».

4. Постанова Верховного Суду України від 25.12.2013 р. у справі за позовом до приватного сільськогосподарського підприємства «Лазірки», треті особи: відділ Держкомзему в Оржицькому районі Полтавської області, Полтавська регіональна філія Центру державного земельного кадастру, про визнання недійсними договорів оренди землі// <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36475622>

Васильєва Валентина Антонівна

*доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України,
директор навчально-наукового юридичного інституту
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»*

ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ

1. Закріплення в ЦК України окремим розділом договірні зобов'язання та виведення загальних положень про договори у цій

частині ЦК, на нашу думку поставили крапку у довготривалій дискусії щодо багатоаспектного розуміння договору у праві України. А саме, - договір як факт (угода); договір як правовідношення; договір як фіксуючий документ. Новели ЦК щодо свободи договору та можливості сторін на власний розсуд врегулювати відносини призвели до появи серед характеристик договору ще такої ознаки як його регулятивний характер.

Зазвичай, ці питання вважають теоретичними. Проте, ця думка є хибною. Різномічні характеристики договору дають можливість вирішувати конкретні практичні завдання. Зокрема, така ознака як регулятивність дає відповідь на питання щодо правомірності відступу від норм права та врегулювання відносин сторін в інший спосіб, або дозволяє зняти будь-яке несприйняття положень-новел, що регулюють відносини сторін, особливо у непоіменованих договорах.

Коли йдеться про проблеми неукладеного договору, то підлягає оцінці договір як юридичний факт. Коли ми аналізуємо недійсність договору (щодо додержання встановленої законом форми), то оцінюємо договір як документ.

2. Одним з ключових завдань цивільно-правового регулювання суспільних відносин ще за часів СРСР було і залишається забезпечення стабільності товарного обороту. На виконання цього завдання були спрямовані ціла низка призматичних правомірності та обмеженість способів захисту порушеного права. Зокрема це торкається оспорюваних правочинів, заборона віндикації певних видів цінних паперів; вимога до виконання зобов'язання в натурі та заборона грошової компенсації взамін на виконання зобов'язання, презумпція дійсності договору, допоки суд не встановить протилежне, тощо. За зазначеним проглядається спрямованість законодавця на збереження укладеного договору, особливо коли сторони його не заперечують.

Введення в предмет правового захисту, нарівні із суб'єктивним правом, охоронюваного законом інтересу, значно розширило коло потенційних осіб, які можуть поставити під сумнів добросовісність поведінки суб'єктів договору-домовленості. Йдеться про третіх осіб, які не є учасниками договірної правовідносини. Захист власного інтересу може бути вмотивованою підставою третьої сторони для порушення питання про недійсність договору. Визнання договорів недійсними у певних випадках лише відновлює формальну законність, але одночасно фактично руйнує ту чи іншу ланку

цивільного обороту. Тому застосування такого способу захисту як визнання договору недійсним має застосовуватись надзвичайно обережно, коли відновлення правового порядку неможливе в принципі іншими способами [1], або, коли йдеться про захист інтересу, - взагалі не застосовуватись. Велика кількість спам-законодавства також не сприяє непорушності договору, оскільки знаходяться положення закону, якими зацікавлена сторона може мотивувати наявність «правових вад» у договорі.

3. Гіпертрофоване збільшення законодавства за економічними сферами правового регулювання, призвело до того, що договори у конкретних сферах «починають автономне жити» без прив'язки до ЦК. Це означає, що законодавець прагне врегулювати положення про договори у спеціальних законах автономно. Перша група проблем торкається того, що навіть загальні положення про договори та спеціальне законодавче регулювання не узгоджуються між собою. Наприклад, договір про надання комунальних послуг визначається по-різному, - або як послуги або як роботи. І це аж ніяк не є тільки теоретичним питанням, виникають питання кваліфікації правовідносин та застосування загальних положень про певні групи договорів. Друга проблема лежить в площині загальних положень про визнання договору як - юридичного факту. Йдеться про конструювання ст. 638 ЦК України, де однією із умов укладеності договору є домовленість щодо усіх істотних умов, які визначені в законі як такі, що узгоджуються сторонами. Чудернацтво законодавця тут проявляється як ніде-інде. Переліки істотних умов у спеціальних законах досягають 20-30 обов'язкових умов. Відбувається бездумне зарегулювання, яке окрім цілої низки колізій, нічого іншого не привносить у систему правового регулювання відповідних інститутів в країні. Тому, для стабільності інституту договору слід переглянути ст. 638 ЦК і визначитися з єдиною для всіх видів договорів істотною умовою – умовою про предмет. Всі інші питання, при необхідності, можуть бути передбачені як імперативні у спеціальному законодавстві.

4. Засилля норм публічного права вихолощує приватно-правові механізми правового регулювання, такі як свобода договору та диспозитивність норм. Певним детонатором цієї проблеми було включення до переліку таких договірних конструкцій як публічний договір та договір приєднання. Нічого корисного ці конструкції в регулювання договірних зобов'язань не привнесли. Перша нівелює

договірну свободу в можливості обирати на власний розсуд сторону договору, А друга – зміст договору. Регулювання фактичних відносин на які спрямовані ці договірні конструкції, лежить в площині конкурентного законодавства та Закону Про захист прав споживачів. По-друге, - ці конструкції завжди слугують тією «комірчиною» де може критися безпідставний відступ від основних цивілістичних засад правового регулювання, невмотивована становище суб'єкта договору як слабшої сторони.

5. До аналізу договору-документу. Обсяг тексту договору прийнято називати правничим матеріалом. Він повинен мати оптимальний обсяг, сприйнятний до розуміння. Одночасно містити засоби ідентифікації сторін договору. На практиці, ми маємо справу з договорами, обсяг умов яких перевищує здатність їх вивчити в розумний строк і зрозуміти. Бажання перенести в документ, окрім особливих положень, усі норми позитивного права призводить до «договорів-брошур». А відсутність навиків законодавчої техніки надзвичайно ускладнює їх тлумачення та застосування. Культура складання правничого тексту полягає у його максимально зрозумілому викладенні для пересіченого читача. На практиці, ми маємо справу із свідомими пастками, які розміщуються впродовж тексту договірної документи у формі перекручень, повторного регулювання із залученням іншого термінологічного арсеналу, великої кількості відсилочних положень до самого тексту договору, тощо.

Список використаних джерел

1. Беляневич Е.А. Стабильность гражданского оборота: вопросы теории. – Гражданское право: вызовы времени/материали Международной научной конференции, посвященной 70-летнему юбилею доктора юридических наук, профессора А.Г. Диденко. – Алматы, 2014. С.111.